

Инатът да вървиш по пътя си

Митко Новков разговаря с театралния режисьор и продуцент Петър Тодоров

Интервюто с Петър Тодоров се състоя в Смолян, по време на провеждането на фестивала. С участници от четири държави, с общо 11 постановки, фестивалът „Забранено за възрастни“ е културно събитие с мисия и с усет за това какво трябва да се прави, за да се надмогне духовната нищета, захлупила страната. Той е едно от малкото събития извън столицата, които държат не само на количеството, но и на качеството на представяните културни продукти, и които не се хвърлят по евтините етнографски и фолклорни изпъквания, тъй популярни напоследък. За пътя му до Родопите, за вече почти професията му „организатор на фестивали“, за най-новия му спектакъл „Жъто“ разговаряме с Петър Тодоров. И, съвсем естествено, първият въпрос беше: „Как стигна до Родопите?“

- През 2000 г. се преместихме тук със съпругата ми Десислава Минчева. Аз съм режисьор, тя е актриса. Целта ни беше в едно чудно, китно родопско село, наречено Бостина, да основем Център за изкуства „За Родопите“. Какво направихме досега? Организацията ни успя да закупи сградата на местната детска градина, която беше запусната и изоставена, направихме планове за преустройство, чиято цел е изграждане на резидентен културен център за изпълнителски изкуства. Това значи студио от 140 м², места за около 15-20 артисти, които да остават там, да има къде да спят, да има с какво да се хранят, за да може да се затвори цикъла на производство на един театрален или танцов спектакъл. Хората идват, живеят, хранят се, спят, работят, накрая правят едно премиерно или предпремиерно представление и в резултат имат готов театрален или танцов продукт, с който могат да пътуват и да гастролират по цял свят. Това е идеята на този център. Засега сме на етап „одобрени планове“. Тоест, имаме плановете, сега се оглеждаме за някакво европейско финансиране по някоя от програмите – дали ще бъде „Регионално развитие“, или „Селски райони“ – ще видим. По неизвестни причини Община Смолян беше изключена от Програма „Селски райони“ за настоящия период. Кое е странно, тъй като Смолян си е абсолютно селска община, с много села наоколо. Да не говорим, че това е един от най-бедните райони в страната, може би се състезаваме само със Северозапада... Та в това село Бостина, както и в Смолян, репетираме нашите танцови проекти, нашите собствени, създаваме ги и играем както в града, така и в региона, в страната и много пътуваме в чужбина... За тези десетина години успяхме да създадем 8 наши собствени продукции. Почти по една продукция на година. Преди няколко години някак си беше по-лесно, не знам защо беше така. Може би защото още си бяхме недоразвита държава: имаше „Отворено общество“, Центърът „Сорос“ и „Про Хелвеция“ съществуваха, даже „Културконтакт“ – по едно време Австрия даваше субсидии за независими продукти, каквито са нашите, и за проекти на независими организации, каквато е нашата... Но откакто станахме разви-

та държава и влязохме в Европейския съюз, парите стават все по-малко и по-малко. (Сме се.)

- Предполага се, че развитата държава подкрепя своята култура...

- Точно така. Може би нашите мислят, че културата ще започне да се самоиздържа, което е пълна утопия. Няма го никъде по света, даже и в най-богатите държави културата е субсидирана. Дори и във флажмана на европейската икономика Германия, в една Германия театрите са субсидирани. В началото наистина правехме малко по-големи продукции, които включваха, да кажем, 3-ма артисти на сцената и един екуп, в който влизат художник, сценограф, композитор, техническо лице, режисьор, хореограф и т.н., но в последните 3-4 години осъществяваме само малки продукции с 1, най-много с 2-ма актьори на сцената и причината за това е чисто икономическа. Реализацията на една по-голяма продукция е по-трудна. Когато пътуват повече от 3-ма души, вече става сложно... Сложно от финансова гледна точка. Последното голямо турне, което направихме, си спомням, че беше преди 4 години в Съединените щати. Пътувахме 5 души. Това беше една продукция, наречена „Делта“, играхме за втори път в Театър „Ла Мама“ в Ню Йорк, във Филаделфия, Балтимор, Бостън... Последните 2-3 години продукциите са ни малки.

- Такива продукции ли каниш и на „Забранено за възрастни“? Как дойде идеята за този фестивал?

- Фестивалът се провежда за втора година. Нарекохме го „Забранено за възрастни“ и причината за възникването на този фестивал е следната: Смолян преди година-две остана без държавен театър, без професионална трупа, която да прави продукции и да ги представя както в града, така и в областта. Но дори и преди това, когато трупата съществуваше, те почти не правеха продукции за деца и никога за младежи. Добри продукции за деца и младежи от мой личен опит, смея да твърдя, се създават изключително трудно и те са голяма рядкост. В Смолян и региона през последните няколко години израства поколение гечица, които израстваха без въобще да знаят що е това театър. И поради икономическото състояние на областта – повсеместната беднотия, просто настана една нищета на духа повсеместна, и ние се захем, просто го възприехме като мисия, да направим нещо за младото поколение в този град, за децата и за младежите. Миналата година предложихме на Община Смолян проекта, те моментално го приеха и аз бях изключително приятно изненадан, Министерството на културата помогна тогава, Фондация „Арт офис“, Програма „Изкуство в движение“ на Фондация „Америка за България“ също и успяхме да направим един 5-дневен фестивал с 15 професионални продукции от 4 държави, които успяхме да разпространим не само в Смолян, но и в региона. Мисля, че предста-

венията в Смолян бяха около 30 на 6 различни сцени, но ние успяхме да изнесем тези продукции и в още 10 населени места на цялата област с помощта на местните кметове. Говорихме с кметовете, да кажем, на Рудозем, Златоград, Чепеларе, Доспат, Девин, предложихме им да откупят представлението за техните деца и младежи и почти всички от тях откликнаха и го направиха. Същата схема се повтаря и тази година, тя работи в региона, защото децата тук изобщо нямат достъп до такъв вид професионален сценичен културен продукт. Не говорим само за театър или за театър за деца – нищо, никакъв културен продукт! Дори кино... Компютрите и телевизията, това е. И тази година успяхме, макар и малко по-трудничко, като че ли тази година ситуацията беше по-сложна, стагнацията се засили, общината в Смолян не е в толкова добро състояние, но въпреки всичко те положиха усилия, за да ни субсидират... Отново Министерство на културата, Фондация „Америка за България“ ни подаде този път една много сериозна ръка, Фондация „Арт офис“ също и с общи усилия успяхме да реализираме второто издание. Като за по-голяма част от чуждите трупи работим с техни културни финансиращи организации – холандската продукция е финансирана от холандския Фонд за изпълнителски изкуства, австрийската трупа от Посолство на Австрия в България и т.н. Фестивалите като че ли станаха мой бизнес, обаче искам да ти споделя, че това е нещо, което изключително много ми харесва и ме мотивира. Първо, защото е свързано с моята работа – като режисьор аз създавам театрални продукции и всъщност ние успяхме да просъществуваме като артисти благодарение на фестивалите по света, които сме посетили, които са над 50 в 40-45 държави. С т.нар. „фестивален бизнес“ се захванах през 1997 г., когато заедно с Наташа Колевска възстановихме „Театър в куфар“. Той се провеждаше в края на комунистическата ера, беше огромен фестивал, много интересен, мащабен, световен фестивал. Наташа като представител на ПП за България, както и тогавашният президент на ПП *Marta Coigney* ме поканиха на среща и след това с Наташа възстановихме Фондация „Театър в куфар“, която пък от своя страна възстанови театралния фестивал. Направихме 7 издания в НДК и част от фестивала успяхме да изнесем в Бургас. В Бургас имаше 3 издания на „Театър в куфар“. После аз трансформирах този фестивал във фестивала „Ерата на Водолея“, който е фестивал на българския танцов, физически и визуален театър. Реших да създам един такъв профилиран фестивал за тези жанрове в Бургас, защото тези новаторски за страната жанрове нямаха свой форум. „Ерата на Водолея“ вече продължава 12 години, ако не се лъжа... Тази година през октомври от 12-и до 20-и е VII издание на „Ерата на Водолея“ в Бургас. Това беше първият организиран форум на танцов и движенчески театър в България, след това се появи в София още два – „Sofia Dance Week“ и „Антистатик“. Това са двете форуми в София, които се организират в последните 3 години.

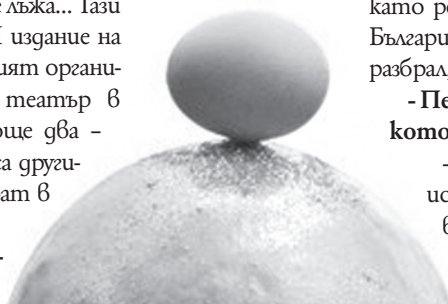
- А защо точно този сегмент от театъра ти е любопитен? Защо точно на

него посвети дейности, енергия, време, усилия?

- Това е много личен въпрос. Решението се корени още във времето преди около 20-ина години, когато разбрах какво искам да правя в този живот. Завършил съм театралната академия – режисура за културен театър. Влязох 1988, излязох 1993 и имах невероятния луд късмет да попадна в последния режисьорски клас на Юлия Огнянова. И някак си там като че ли ми се проявиха моите желания. Тогава открих този мой афинитет към изразяването без думи. Тогава – в началото на така наречената демокрация, се говорех за толкова много думи, а не можех да съържа с определено съдържание. В един момент просто се изплаших от думите. И не исках да ги използвам, не исках да се изразявам с някакви фалшиви думи, когато общувам с хората, още повече пък в изкуството. А изкуството за артиста е свещена територия и, ако там не си искрен, то какво правиш там? Ако не си искрен със себе си... Имах шанса да пътувам госта още от самото начало – в Англия, в Америка, гледах Морис Бежар в Лондон, в два страхотни спектакъла, и тогава просто разбрах, че по света има и други форми освен драматичния театър. Ние тогава не знаехме друго в България, знаехме само драматичен и културен театър. И по онова време реших за себе си: въпреки че моето образование предполага повече работа с думи, аз няма да вляза в държавната система, ще си направя собствена трупа и ще се опитвам да правя нещата както ги чувствам. Бързо разбрах, че, ако вляза в системата на държавните театри, тези мои желания няма да мога да ги реализирам. И така създадох първата трупа „Театър за нови форми“ се казваше. Тя просъществува 7-8 години и ние там чисто интуитивно – млади хора, млади артисти, млад режисьор, сценограф и артистки (*акцентира*), тръгнахме да се изразяваме повече с действие на сцената. Не толкова с думи, колкото с действия... Да изразяваме, да развиваме идеи и да изпращаме послания към хората с физическо действие повече, отколкото с думи. Аз много обичам – и това е от досега ми с културния театър, боравене с материци, с предмети, с всякакви материални неща на сцената. И се получи някаква такава една странна смес между работата с материя, с образи и физическото действие. Което не изключва думите, разбира се, но ние имахме спектакли, които бяха абсолютно безсловесни. Освен това тази наша насоченост се оказа много добра за международните ни пътувания и 2/3 от нашите спектакли ние играехме навън, а само 1/3 в България. Ние пътувахме и играехме повече навън. Осъществихме през 1996 г. влязохме в „Ла Мама“ в Ню Йорк, една седмица имахме ревию в Ню Йорк. И мои колеги ми казваха: „Вие трябва да си направите фланелки и да ги раздавате като реклама!“ Ние обаче се връщаме само за малко в България, аз нямах пари да плащам на PR за това – кой разбрал, разбрал. (*Смее се.*)

- Петър Тодоров е по-известен в чужбина, отколкото в България?

- Сигурно, може би... Но това – абсолютно съм искрен в това, което сега ще кажа – изобщо не ме вълнува! Известността изобщо не ме вълнува, защото, слава Богу, рано разбрах, че и да съм известен тук, какво от това? Всеки път започ-

ваш от нулата... Ако хората тук знаят за мен и за моята работа все повече и повече, това някак си не доведе до увеличаване на парите, които получаваш за проекти. Но да оставим това. Да се върнем към началото на разговора. През 2000 г. в продължение на една година бях директор на ДТ-Сливен. Започна тогава един опит за реформа, четири театъра в България бяха оставени без артисти, само с мениджърски екип...

- Т.нар. „открита сцена“...

- Да. Няколко години това просъществува, някак си се оказва, че не е удачно, и аз попаднах точно в този период като директор на театъра в Сливен. Лично за мен този опит не беше успешен, не се чувствах комфортно там, просто ми ограничи хоризонта... Защото един директор на театър в България се занимава с всичко друго, само не и с театър, с творческа политика. Това абсолютно смея да го твърдя: имаш едни огромни сгради, които искат поддръжка, едни в голяма степен немотивирани поради ниското заплащане технически служби и персонал от хора, които случайно са попаднали там, защото търсят някакво препитание. Артистите в България също са платени много зле, и ти се оказваш в центъра на водовъртеж от безброй немотивираности и режийни проблеми... Не исках в този водовъртеж да ми мине животът. Второ важно решение в живота ми. Реших да дойда в Родопите, да се установим в това село Бостина, да насочим усилията си към създаването на този център и да продължа да само-продуцирам мои авторски спектакли.

- Когато се откажа от гумите, лесно ли намери съмишленици?

- Лесно, да. Бяхме млади и ни се правиха различни неща. Младите артисти, които излизат от НАТФИЗ, също искат, горят от желание да правят неща. Но голяма част от тях попадат в месомелачката на държавните структури, където повечето от тях, смея да твърдя, не са щастливи. Не правят това, което искат, правят това, което им се каже, че трябва да правят, и в един момент ти престава да бъдеш този, който искаш да бъдеш. Забравяш си мечтите и всичките ти възжеления отиват на кино. Изпаряват се... Като млад, човек може да намери съмишленици. Стига да му стиска и стига да има инака да върви по пътя си. Да си отстоява мечтите... Да си отстоява мечтите, защото това е най-важното, според мен в едно изкуство. Много хора опитва и се отказват. Но ние не се отказваме...

- Трудно ли беше?

- На кого му е лесно в тази държава, кажи?! Но не само в тази държава, навсякъде е така. Хората, които искат да правят т.нар. „независимо изкуство“ – не поръчково, не комерсиално, а да изразяват себе си в изкуството, на който от тях не му е лесно. Хората в богатите държави на Запад работят какво ли не, за да си позволят да направят определен проект. И това не е мит! Повечето артисти в Америка, да кажем, работят 10 месеца или като сервитьори, или в офиси, или каквото намерят, за да могат след това 2 месеца в годината да работят над проект, в който искат да излязат себе си.

- А ти какво изля в „Жълто“, най-новия ти проект?

- Той също е експеримент. Първо, не обичам да се повтарям, не ми е интересно. „Жълто“ е проект за бебета. Ние така го и нарекохме: „Театрален проект за бебета и деца от 0 до 5 години“. Чудех се дали да бъде до 4 или до 5, накрая реших да е до 5. Не че разликата е огромна, но тъй като образованието у нас започва доста късно. Докато в някои държави започват от 4 нататък и вече детето като попадне в една по друга среда, то се развива и по друг начин. Затова този вид спектакли навън се правят от 0 до 4 години. Аз леко го побългарих и стана – от 0 до 5. Не ми е известно да е правен подобен проект в България. То че е експеримент, експеримент е, защото няма как да ги попиташ децата това, което правиш, стига ли до тях, не стига ли... Трябва да усетиш. За нас беше много важно да работим с психолог. И намерихме една невероятна детска психиатърка, тя също е от Смолян, работи в Медицинска академия, д-р Здравка Янева се казва. Цялата концепция за спектакъла я разработихме с нея. Тя ни даде много важни насоки за децата в тази възрастова група, какво могат да възприемат, какво не могат... Според психолозите, разбира се, защото в крайна сметка никой не може да ти каже какво възприемат децата. (Смее се.)

- Да, става през теснове, само индиректно...

- Точно така. Но има неща за тази възраст, които са много важни. Значи, първо, децата на тези години не могат да възприемат история. Не е като да разкажеш приказка. Второ, вниманието повече от 3 минути върху едно нещо не може да се задържи. Трето, трябва постоянно да сменяш изразните средства, да прескачаш от едно на друго. Това са поредица от театрални хватки, да ги наречем, които ние трябваше да разработим и да включим в структурата на представлението, за да получим един театрален продукт в рамките на 30-35 минути. Не бива да е повече. Спектакълът е

съвсем пресен, сега по време на фестивала ще е предпремиерата му (премиера на 4.10.2013 – б.м., М.Н.). А самата премиера ще бъде на 10 октомври тук, в Смолян. Направихме преди това една открита репетиция с деца. Поканихме деца, за да изпробваме все пак какво сме получили и според мен сме налучкали правилния път... Мисля, че се получи нещо много интересно. И съм убеден, че ще има живот това представление. Убеден съм... ■

2.10.2013, Смолян

Петър Тодоров
Petar Todorov

